

نماز و مراعات حقوق دیگران (۱)

سید جعفر ربانی

تهیه و تنظیم:

معاونت تبلیغ و امور فرهنگی حوزه‌های علمیه

بسمه تعالی

مقدمه

گرچه نماز، ارتباطی خالصانه بین «عبد» و «خالق» است؛ ولی شارع مقدس، حتی در این حال نیز مراعات دیگران را نموده و حق الناس را لحاظ کرده است؛ یعنی شارع مقدس، در تشریع احکام مربوط به نماز و آداب آن، به حقوق مردم در کنار حق الله نیز توجه داده است. البته بخشی از این حقوق، مربوط به معصومین علیهم السلام و بخشی دیگر به سایر مردم است.

اینک در اینجا نکاتی در این رابطه یادآور می‌شویم:

۱. درود واجب یا مستحب

معصومین علیهم السلام بر تمام انسانها حق دارند. بدین سبب درود بر آنان در برخی موارد واجب و در برخی موارد مستحب است.

درود واجب:

نماز گزار موظف است در تشهد نماز، پس از شهادت به رسالت پیامبر، به ایشان و خاندان ایشان درود بفرستد و بگوید: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ».

درود مستحب:

فقها می فرمایند: هر وقت انسان اسم مبارک حضرت رسول ﷺ مانند: محمد و احمد، یا لقب و کنیه آن جناب را مثل مصطفی و ابو القاسم را بگوید یا بشنود، اگرچه در نماز باشد، مستحب است صلوات بفرستد.^۱ و نیز مستحب است قبل از سلام آخر، گفته شود: «السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».

۱. توضیح المسائل محشی، حسین طباطبائی بروجردی، نشر جاویدان، قم، بی تا، ج ۱، ص ۶۰۷.

۲. خواندن نماز، جلوتر از قبر معصومین علیهم السلام

رعایت ادب در مورد اهل بیت علیهم السلام واجب است، حتی در حال نماز. فقها می نویسند: انسان باید رعایت ادب را بکند و جلوتر از قبر پیغمبر صلی الله علیه و آله و امام علیه السلام نماز نخواند و چنانچه نماز خواندن بی احترامی باشد، حرام نیز هست؛ ولی نماز باطل نیست.^۲

۳. بر هم زدن نماز برای ادای دین

از مواردی که شکستن نماز به خاطر آن جایز؛ بلکه واجب می باشد، برای ادای دین است. فقهای بزرگوار می فرمایند: اگر در وسعت وقت مشغول نماز باشد و طلبکار طلب خود را از او مطالبه کند، چنانچه بتواند بین نماز طلب او را بدهد، باید در همان حال پردازد و اگر بدون شکستن نماز دادن

۲. همان، ص ۴۹۴.

طلب او ممکن نیست، باید نماز را بشکند و طلب او را بدهد، بعد نماز را (از اول) بخواند.^۳

۴. تأخیر نماز برای ادای دین

ادای دین، از حقوق الناس و واجب بوده، می تواند با واجب موسع مزاحمت کند. فقها می فرمایند: اگر وقت نماز وسعت دارد و طلبکار طلب خود را مطالبه می کند، در صورتی که ممکن است، باید اول قرض خود را بدهد، بعد نماز بخواند. و همچنین است اگر کار واجب دیگری که باید فوراً آن را به جا آورد، پیش آمد کند، مثلاً ببیند مسجد نجس است، باید اول مسجد را تطهیر کند، بعد نماز بخواند. و چنانچه اول نماز بخواند، معصیت کرده؛ ولی نماز او صحیح است.^۴

۳. همان، ص ۶۳۲.

۴. همان، ص ۴۲۰.

۵. شکستن نماز برای نجات نفس محترمه

نجات نفس محترمه و جان انسانی که حفظ آن واجب می باشد، مقدم بر بسیاری از احکام و از جمله نماز است. بر این اساس، فقها فرموده اند: شکستن نماز واجب (چه رسد به مستحب) برای حفظ جان خود انسان یا کسی که حفظ جان او واجب است، لازم می باشد.^۵

۶. جواب سلام در نماز

جواب سلام واجب است، حتی اگر انسان در حال نماز باشد. البته فقها در این مورد قیدی را بیان فرموده اند و آن اینکه: در حال نماز، انسان نباید به دیگری سلام کند و اگر دیگری به او سلام کند، باید طوری جواب دهد که سلام مقدم باشد، مثلاً بگوید: «السَّلامَ عَلَیْکُمْ» یا «سَلامٌ عَلَیْکُمْ» و نباید

«عَلَيْكُمْ السَّلَام» بگوید.^۶

۶. همان، ص ۲۲۲.